

Innoirea

apare la 1 și 15 ale fiecărei luni.

Director: TIBERIU VUIA

U M B R E

Fenomenul care se atașează realității românești ca o umbră opacă și rece, este acea senzație de neliniște, de zădărnice ce generează nevroza specifică vremii noastre. Această frământare de viață, proprie vremurilor de tranziție, însoțește întotdeauna transplantarea dintr'un mediu în altul a individului. Literatura bogată în asemenea cazuri de conflicte cu mediul înconjurător, în epoci de formație a societății, cunoaște fenomenul sub numirea de desrădăcinare, inadaptabilitate: procesul urmează de-alungul generațiilor o lege a destinului uman, dureros, cu jertfe și pierderi.

Deplasarea elementului românesc de la izvoarele lui de vitalitate, desprinderea lui din cadrul rural, spre a se înfrința în mediul lipsit de sevă, de culoare și de puterile înnoitoare ale firii, creează, aici în oraș, în lăuntrul zidurilor, o stare de suflet care la unii rămâne doar o ușoară dispoziție spre depresiune, la cei mai mulți însă atinge și zdruncină însăși puterea de viață.

Lipsit de o orientare tradițională, înconjurat de ostilitatea de veche burghezie, a unor elemente străine, mă înat de îndoielile și nostalgile ascunse în rosturile întrerupte undeva într'un cadru rural, — de jos îmoresurat de nevoi, și abandonat de un guvernământ care nici măcar nu a ajuns să-și pună problema în altfel decât statistic și de laborator, noul strat de românism așezat de două decenii în orașe, stă cu rădăcinile în vid.

Căci puțina agoniseală câtă s'a putut strânge se indentifică ușor, de cele mai multe ori, în afara legilor morale, iar producția de calitate a spiritului nu poate mulțumi exigențele.

Acestea sunt adevărurile ceasului, amărăciunea care seamănă în generațiile ce se vor mai norocoase, vrerea de alt destin, de nouă orânduire.

Cu adevărat, sentimentul de precaritate, de incertitudine, care în ritm tragic revine tot mai impetuos peste frământarea românească de sub ochii de vitrină ai burgului găsit aici zestre vitregă, cere o deslegare. Sufletul ro-

mănesc aninat stingher prin colțuri de bulevarde și pieți străine, bate tot mai viguros în porțile cu rugină grea a cetății, pe care vrea să o înnoiască în spirit și muncă. — Și numai astfel rumoarea de veac nou, desrădăcinat de pe plaiurile de ieri, va da cuib nou de bucurii vieții, astăzi ținută într'o încordare de interimat și îndoială.

Desrădăcinarea care însoțește cu senzație de desnădejde eforturile și munca de decenii a celor mai buni, mai pregătiți și mai onști din fruntea luptătorilor, se va transforma, într'un firesc ritm de evoluție, care va începe pe tarâm nou opera de creație a orașului românesc.

Este nevoie de a ne explica astfel un fenomen colectiv de nehotărâre, de întoarcere pe loc, de depresiune, care nu poate fi biruit decât cu calități morale: de credință și nădejde pentru un prag nou de trecut către un destin luminos.

Aici mai cu seamă, pe linia de margine a românismului, senzația de măciniș inutil este mai dureroasă, fiindcă cheltuielile din plin o viitoare care trebuie acumulată pentru nevoi ce vor veni. Aici mai cu seamă, în singurătatea și pustiuul mohorât al unei vecinătăți surde și suspecte, cuprinderea mai rapidă a cetății, spre a ne simți la adăpost în casa noastră, ar trebui să se facă cu mai multă hotărâre, cu o conștiință crescută mai viu din gravitatea specifică locului. — Pentru asta — se pare că zilele verifică din nou învățământul — nu trebuie să așteptăm un ajutor prea grăbit de alurea. Conștiința destinului așezat pe hotar de țară nu o mai are nici o altă cetate, plină de diriguitori de o zi, pentru rosturi pe cari și le explică singuri. Conștiința locului și a vremii de aici, este singura forță capabilă să genereze rezultate ca pentru un loc și o vreme ca aceste: când vom înțelege acest adevăr elementar, și vom porni cu mântuirea lui lozincă la treabă, abia atunci, va scădea copleștoarea senzație de zădărnice a ceasului care cere, insașiabil, luptă și jertfă.

Tiberiu Vuia

Baladă

M'am născut din țarina
 Intinsă la margina
 Țării românești,
 Ruptă din povești.
 M'au orbit — copilul teafăr —
 Lunecușuri de luceafăr,
 Peste nopțile prunciei,
 Și-ale României.
 M'au călit de piatră vânturi
 Șuierând peste pământuri
 Bătucite de picioare,
 Crăpate de soare.
 Și mă 'nveseliră
 Din nemăestrită liră,
 Triluri sumedenii
 De ciocârlii — vedenii.
 Rai cu hore mii de Zâne,
 Basm cu miros cald de pâne
 Țară, — curcubeu și cer stelar,
 Pentru cel mai mic de versuri făurar:

Petre Pascu

La Oraș

(Sonet)

La toți vecinii sburdă veselia
 Strigări și cântece ne vin năvală,
 Din când în când un sumset de țimbală
 Cu jocul întregește armonia...

Frânturi de raze joacă în răscoală
 Ca 'n niște fluturi ce îmbrac iia;
 In gândul meu cobori azi veșnicia
 Tu, numai tu, înfrânt cu fața pală...

Zadarnic razele pe trup s'aștern,
 Neturburați, pe căi sac ochii orbi,
 In van ecouri în odăi se cern;

Satanic cântul fără clipă-l sorbi,
 Și'n sări răsar din somnul tău etern
 Amarii, nesfârșiții nori de corbi...

Ada Crin

Cântec de moș

In mine deseori învie ca'n pădure,
 un gând haiduc ce stă la pădă să mă fure
 și să mi arunce pasul peste lume,
 spre altă soarte înflorită undeva din spume.

Ori câte întristări îmi pun călcâile pe piept,
 aici pe unde dorm părinții mei, pășesc încet
 ca în b'erică, să nu-i destept,
 că-s osteniți de câtă sevă ce nutrește-acum brădet,
 au altoit în visul lor ca soarele de drept.

Ce stea a vrut să plâng, flămând
 de pâinea bucuriei care nu mai încolțește'n gând,
 sătul de gândul pâinii cel de toate zilele,
 pe care l'au uitat până și milele?

Când mă îndoale la picioare întrebările,
 îmi iau în brațe toate depărtările
 și-alerg milog ducând pe umeri înserările,
 dar nu-mi răspund, nici grânele, nici doinele, nici
 [zările.

Durerile din inimile ce s'acum tăciuni,
 le poartă umbrele și-mi pun în pomii gândului
 [furtuni,

să rupă crengilor tristețile
 cart ucidă viselor mele toate diminețile.

Petre Bortos.

Aproape de tine...

Aproape aș vrea să fiu de tine,
 Nu să-ți șoptesc a mele doruri,
 Căci vreau adânc să 'ngrop în mine
 Isvorul tainic de flori.

Aș vrea să stăm de vorbă 'n treacăt,
 Grăbiți cum stau în drum, drumești,
 Ce n'au simțit același freamăt
 De dor, în focul tinereții.

Aș vrea să te 'ntâlnesc nainte,
 De a și deschide macul floarea,
 Căci n' aș dori să-mi vină 'n minte
 Trecutul, când îl văd culoarea.
 N'aș vrea să-ți întâlnesc flința,
 Când malul parfumează boarea,
 Căci n'aș vrea să 'ntrevăd călnța
 In ochi-ți ce întrec cicoarea.

Aș vrea să te 'ntâlnesc când vântul,
 Despoale frunza 'ngălbenită,
 Când jalnic rădăcește cântul,
 Lăsând pădurea umilită.

Ioan Iluna.

Un verdict istoric.*)

de Ion Stoia-Udrea

La 1741 domnia iarăși liniște în Banat. O liniște aproximativă și provizorie, căci la sud, în apropierea Dunării, și la vest în munți, cetele de rebeli valahi amestecate cu haiduci și sprijiniți de emisarii turci, continuau să neliniștească satele coloniștilor, iar pacea încheiată între austrieci și turci în Septembrie 1739 la Belgrad se știa că nu e hărăzită unei lungi dăinuirii. Dar acum, la 1741, pacea semnată în condițiuni atât de rușinoase pentru generalii imperiului, este în vigoare încă, și Maria Teresia, noua împărăteasă, abia urcată pe tron și prinsă în vălmășagul războiului de succesiune, nici nu se poate gândi măcar, lungă vreme, să reînceapă ostilitățile la sud-est.

Așa că în această atmosferă de liniște, fie și numai aparentă, Administrația dela Timișoara își poate continua opera de organizare a provinciei, cu atât mai mult, întrucât domnia dela Viena cer tot mai insistent și din zi în zi tot mai măjorată „contribuția” Banatului.

De o împotrivire a satelor valahe nu mai au să se teamă. Abia se împliniseră doi ani, de când armata generalului Lentulus trecuse în iureș de foc și sânge prin satele răsculașilor dela poarta Ardealului până la Panciova și dela Lipova până la Mudova. În cimitirele vechilor sate bănețene într'o singură primăvară crucile noi de fag crescuseră pădure. La muncile câmpului se vedeau numai femei, copii și moșnegi. Voinicii căzuseră, parte înfruntând bărbătește, din față, primejdia, în luptă inegală și cu rezultatul dinainte prevăzut, parte încercând să-și salveze zilele prin retragere spre adăpostul codrilor. Dar moartea îi ajunsese deopotrivă pe toți. Generalul Lentulus avusese ordin să liniștească provincia și dânsul nu era omul care să nu execute un ordin. Mai ales că aici se dădea o ocazie binevenită și relativ ușoară pentru a repara întrucâtva onoarea, eșită nu tocmai basma curată din ultimul război cu trupele regulate turcești, a armatei austriece.

Acum în primăvara anului 1741, Banatul se poate spune că e liniștit. „Verwalteraemter” îi își pot vedea iarăși de treburi și lucrează cu

o râvnă demnă de laudă, căci birurile, în continuă majorare în urma nevoiei crescânde de bani a Vienei, trebuiesc fără întârziere încasate, — indiferent prin ce mijloace. Acești zeloși funcționari fac tot ce le stă în putință pentru a satisface cerințele Camerii Aulice. Ei se consideră pionii civilizației în acest ținut barbar și trebuie să recunoaștem că munca ce li-se cere nu e tocmai ușoară. Pe deoparte aversiunea fățișă și tăcuta împotrivire a populației băștinașe, care nu vede întrânsii decât pe despuiatori, pe de altă parte veșnicele neajunsuri provocate de coloniști. Mai ales cei noi, cari au început să vină de vreo doi ani, de când Banatul a devenit locul de deportațiune pentru condamnații de drept comun din Austria, dau multă bătaie de cap funcționarilor. Și deasupra tuturor acestora gândul nesigurăței zilei de mâine și deci împlinit grija de a agonisi cât mai repede și prin orice mijloc un minimum suficient pentru a asigura belșugul pentru tot restul vieții.

Dar însăfârșit administrația trebuie să meargă înainte, birurile se cer încasate și de aceea e necesar să se facă repede în cel puțin un an supușilor din Banat Coșii dela Timișoara pleacă în diferite părți ale provinciei, pentru a face numărătoarea. Domni din aceștia ajung și la Cornea, unde chinezii satelor din împrejurimi, adunași în grabă, îl salută cu smerenie și supunere.

Domni dela Timișoara se simt în deplină siguranță în regiunea aceea cu păduri bătrâne și întunecoase, refugii bune pentru atâtea cete de voinici. Dar ei știu că generalul Lentulus făcuse treabă bună și garnizoanele de acum au ordine precise în privința voinicilor. De aceea înainte de a trece la chestiunea conșcripției, unul dintre domni se gândește să le țină o sdravănă morală acestor valahi, cari în orbile lor de barbari se aliașera cu turcii împotriva armatei austriece civilizatoare.

Interlocutorul nu e om lipsit de duh, se vede imediat, după cum vrea să-și introducă logosul, cu înțelegere atât de perfidă formulată:

„De ce vol sfântului steag cu cruce n'ați fost credincioși, iară

steagului fără cruce v'ați înclinat?”

Chinezii privesc în pământ și tac posomorâți. Rănilor încă, crucile proaspete de fag abia de au început ploile să le negrească puțin. Dar încet Chinezii încep să-și înalțe capetele, se sfătuesc din ochi, apoi unul își scutură pletele, privește drept la domnul venit dela Timișoara și răspunde: „Steagurile cu sfânta cruce trei ani toate bucatele și verdețurile câmpului nostru ni le-au mâncat și grea foamele am răbdat, în păduri coajă de cer am mâncat; iar venind steag fără cruce adunând satele, le-au împărțit bucate și seimeni cu simbrie, care au volt s'au pus”.

Tradiția nu a păstrat numele Chinezului care a rostit acest lapi dar și crâncen verdict asupra administrației austriece din Banat. Dar verdictul istoric, inapelabil și implacabil a rămas. Just și definitiv.

Fraza aceasta, transmisă de Cronica lui prota Stoica de Hațeg, fost protopop al Mehadii, și adevărată istoricește, fiindcă este cristalizarea amintirii colective a unei generații, luminează deplin substratul causal al răscoalei dela 1738, unul dintre cele mai mărețe și mai tragice episoade din istoria țărănimii bănețene.

Revista politică, socială și artistică

INNOIREA

apare la 1 și 15 ale fiecărei luni.

Director: TIBERIU DUMĂ.

Abonamente: pe 1 an 200.— lei, — pentru instituții 1000.— lei. Abonament de sprijin 500.— lei.

Un exemplar lei 5.—

Redacția și administrația:

Brad, Str. Brătianu 4. Et. I. Tel. 21-45

Timișoara, III. Str. Aurelianus 3.

București, Aleia Frigul 14

* Din volumul sub tipar: „Marginale la istoria bănețană”.

Școala artiștilor Bucureșteni și educația publicului

(Cu ocazia unei expoziții la Arad)

de Teodor T. Țucra

Uneori rustică alteori intelectuală, arta noastră românească, își găsește astăzi vocațiunea profundă și se sîntetizează în opere hotărîtoare, care ne fac confidența unor forțe noi de gândire și creațiune; ea trebuie însă cultivată, prețuită și respectată. Este vorba aci despre educația artei însăși și mai ales a publicului. Artă începe unde se oprește natura. Interpretarea ei după simțurile și sensibilitatea artiștilor, a dat loc la creșterea de școli și curente în artă. Astăzi, printre popoarele cu o cultură artistică, și Românii se pot mândri, cu o școală românească recunoscută în străinătate a cărei reprezentanți au adus din atelierile celor mai de seamă artiști străini, taina misterioasă a culorilor, ca s'o îmbie poeziei și pitorescului nostru caracteristic și rar.

Prima formă de artă a fost colorarea corpului la primitivi. De atunci sunt zeci de mii de ani. Acum avem o artă modernă care este achiziția generației de astăzi. Ea s'a făcut conform exigențelor estetice din zilele noastre. Pentru cei vechi arta era: imitație naturae. Aplecându-se asupra naturii, ei au plasat arta în stricta reproducere a ei. Pe măsură însă ce omul s'a ridicat la o concepție mai înaltă, punctul de vedere al artistului s'a lărgit. Și el s'a transformat pas la pas cu societatea, până astăzi, când reprezintă o trebuință nouă, o artă care este a noastră. Dar se întâmplă o reacțiune: după cum într-o vreme se căuta tot ce era antic, așa s'a produs o nedumerire pentru arta modernă căci era nouă.

Trebuie însă să se știe, că dacă arta gotică și clasică, au avut fiecare câte două secole să se formeze și să se dezvoltă, arta modernă are și ea nevoie de timp, ca să-și îndeplinească opera. Nu sunt decât 38 de ani, de când acești reformatori ai culorii și formei, au por-niț cruciada lor de regenerare a artei. După Michel Angelo, arta a decăzut și a trecut în Franța, und s'a transformat și dela 1900, a îmbrăcat o haină nouă, aceea a „modernismului“. Modern nu înseamnă însă să faci ce-ți convine; sunt și aici principii și reguli, cărora trebuie să te conformezi. Frumusețea artistică este un edificiu ridicat pe bază dublă, una clădită pe țărmlul timpului și cealaltă pe țărmlul eternității. Toate felurile acestea de artă, au poezia lor ea le este sufletul secret; influența artei nu se contestă după forma corectă și morală, ci după ascendentul ce-l exercită. Când ad-

mirăm dezvoltarea caracterelor din „Tartufe“, din „l'Avare“ sau din „Cousine Bette“, nu admirăm ipocrizia, sgârcenia sau invidia, ci din pozitivă observația profundă cu cu care Mol'ere și Balzac au pătruns fondul caracterelor lor.

Artistul poate schimba regula, poate schimba forma, dar nu poate părăsi sentimentul; este singurul păcat ce nu se poate ierta în religia artei.

Există deci pictori primitivi și clasici, după cum există astăzi pictori moderni. Unii se mărginesc la imitația naturii, ceilalți leagă inspirația lor de infinit și tind mai ales a rezolva impresiile cele mai generoase și cele mai delicate de viață morală ale omului. Dacă arta aceasta nu a ajuns încă la un termen definitiv, ea se găsește pe un drum extraordinar de formație. Ca orice reformă sau transformare, arta nouă este frământată de cercetări și experiențe subtile, unde forma a luat pulmea avântului, dinamică și grandioasă, iar fondul, stă clădit pe un adevăr nepuizabil, în finit. Artă aceasta a este dnt'r'o pulsație nouă de suflete, este rezultatul unei educații mai libere, mai sigure. Misiunea ei este de a crea prin idealizare sau cunoștință, o impresie care să ne ridice sufletul și entuziasmul spre Absolut, unde se idealizează realul și se realizează idealul. Iată ce trebuie să înțeleagă publicul.

Natura este frumoasă așa cum se găsește ea pe pământ. Dacă însă artistul nu știe s'o schimbe sau s'o completeze cu vitalitatea și puterea lui de creațiune, el o profanează, îi strică farmecul, îi suprimă viața. El, artistul, se confundă atunci cu ceilalți oameni, și ceea ce face, nu mai poate avea pentru noi nici un interes, nici o atracție. Fără importanță, ca valoarea de artă, lucrările lui se vor înșirui alături de încercările sterile ale profitorilor acestui curent liber de artă, de care s'au legat o mulțime de ignoranți și nechemati, fără pregătire și competență. Aceștia șantajează arta modernă, e batjocoresc. Est: aci, ceva din ceea ce trebuie să înțeleagă un artist conștient de rolul și opera sa.

Mă opresc acum la expoziția colectivă, apunată a pictorilor din București, în trecere prin Arad. Trebuie să mărturisesc decepția penibilă, analizând peste 158 pânze, impresia haotică de artă, ce o ai în această adunătură de tablouri făcută din simplul interes material, de a

plăce publicului și de a vinde cât mai mult. Lucrările sunt însoțite de un oarecare domn Frenkel, a cărui nume nu e tocmai românesc, dar care pare foarte mulțumit și hotărît, că e bine așa, și că e tocmai ce trebuie publicului. Putredă mentalitate. Vai, artă românească, de cine ai ajuns să fii exploatată! și cum?

Unde sunt Steriadi, Petrașcu, Dărăscu, Pallady, Demian, Șirato, Popescu, Iser Costin Petrescu și ceilalți. Unde este Sion, Resu, Stoenescu, Tonitza? Unde sunt aceștia toți? Artă și școala românească o reprezintă ei. Artă lor este civilizată a noastră, este o necesitate a dezvoltării gustului nostru estetic. Am vrea să-i vedem, să-i admirăm, să stăm de vorbă cu ei. Un străin în orice caz, care vrea să știe ceva despre arta pictorilor Bucureșteni, ar trebui să-i vadă întâi pe ei ca să-și facă o părere despre ce se găsește în capitala unei țări, a cărei suflet e așa de frumos și ale cărei comori sunt așa de bogate. Să vadă în loc de pastife și ghiciuri, o artă viguroasă, conștientă, pricepută și sigură. O artă ajunsă la lumină și la desăvârșire. Dar această artă nu o poate întâlni și pleacă, deoarece lucrările expozițiilor organizate de comerciantul Frenkel, sunt departe de a atinge o valoare de artă propriu zisă.

Dar să intrăm în sală și să vedem cine expun și ce expun. Sunt 158 de pânze, împărțite între Schweizer—Cumpănă, Teișanu, Müller—Stăncescu, Bulgăraș, Biju, Lazăr, Mănciuleșcu, Florian, Ioanid, Teianu, Vartanjan, Rațiu, Bednarik, Doboșariu, Ardeleanu, Cateliu, Măndru, Manea, Steurer, Tâmpianu, Dazza, Bărcănescu și Bodean.

Ne aparține să-i observăm minuțos și să-i analizăm cu băgare de seamă, căci dacă artistul face un rău, și-l face nu numai lui, ci și publicului. Majoritatea dintre ei uită că le precedează 20 de secole de experiențe și cercetări. Individualismul steril, lipsa de ideal și incertitudinea, caracterizează toate pânzele expuse, cu excepția câtorva peisajii de Schweizer—Cumpănă și anumite flori de Biju. La ceilalți, originalitatea nu este decât o himeră imperioasă, o iluzie tiranică a spiritului surexcitat, ce publicul ia drept talent. Ei clădesc în vid, trăesc din orgoliu și preferă opinia publică în locul satisfacției conștiinței lor; vin în fața publicului și cerșesc aprobarea lui.

Iată adevărul. În toată expoziția, nu vedem decât peisajii și naturi moarte. Dar dacă acest gen este așa de preferat, el n'a ajuns încă la adevărata lui valoare, la adevărata lui expresie. Am fi vrut totuși să 'ntâlnim cel puțin un portret, un studiu serios, o compoziție bună.

Peisajiiile lui Schweitzer - Cumpănă, conțin în factura execuției și culorile, o trăsătură caracteristică prin culorile că rămizii, frământate viguros și chiar brutal, într'o atmosferă autentică și pătrunzătoare. „Cobzarul” pare însă prea măcelărit și reclamă mai multă liniște de penel și precizie. Între peisaj și capetele de studiu, există o deosebire radicală, căci amândouă genurile au un mediu propriu și adecuat ființelor lor. Acest mediu Schweitzer - Cumpănă nu l-a pătruns însă suficient. Totuși arta lui rămâne o achiziție serioasă pentru timpurile noastre. „Florile” lui Biju sunt tratate cu sobrietate și rafinament. Sunt remarcabile în execuție. Preferă erizantele; ele sunt florile toamnei târzii și ne aduc ultima mângăare a naturii. Aci penelul trebuie să fie mai delicat, mai îngăduitor, mai ușor. Artă lui Biju este modestă ca subiectele ce le tratează. Li lipsește însă o viață mai intensă. Mălier - Stăncescu, ne aduce o artă epizodată, care și-a făcut lecția de mult. A stăzi ea este oboșită și nu mai poate crea nimic. Odată ajunsă la culmea ei, aceasă artă nu mai are nimic de cucerit. A secat, și aceia ce se întorc la ea, fac pelerinaj întârziat. Bărcănescu e peisajist. Dar unde e viața dela țară, din acest rai al pământului românesc, din aceea povestită de Duiliu Zamfirescu, sau din aceea cântată de Coșbuc și Alecu Russo? E departe Bărcănescu de această frumusețe a pitorescului nostru dela țară. Culorile lui sunt fațe și murdare. Lui Bulgă aș îi lipsește o senzație nouă a lucrurilor. Fără ca să înceteze a-și pierde personalitatea care i este înăscută mai mult ca ori cui, Bulgăraș pe lângă o educație întoarsă uniformă, trebuie să mai aibă una de diversități, pentru ca să creeze. Culorile lui Bulgăraș sunt grele și forma este sistematică. „Marinela” lui Florian, sunt ca acelea ce se întâlnesc pe Bulevardele Parisului expuse în aer liber, de acești artiști ambulanti, a căror artă este făcută în serie și rămâne de multe ori și în ploaie numai ca să fie vândută. Bednarck e acvarelist. Găsim la el o risipă inutilă de material. Tehnica acvarelului e alta. Culorile trebuie să fie mai transparente, mai fluide, să fie un „joc” între aceste culori, care dă acvarelului o vibrație specifică. Despre ceilalți expozanți, nu pot spune decât să-și facă întâi ucenicia, și apoi să vică să ne ceară părerea.

Noi vrem mai mult. Palatul Cultural

Cărți și Reviste

Aspazia Munte: Diamante Albe și Negre. Poeme. Ed. Bucovina, I. E. Torouțiu, București.

Ilie Ienea: Ard luminile 'n Vitol. Roman. Timișoara, 1937.

Fruncea: Revistă săptămânală de cultură spirituală și distracție. An. V. Nr. 5. 30. Ianuarie 1938. Timișoara, Director: N. Ivan.

Lucașfărul: Revista regionalei bănățene a „Astrei”. Timișoara. An. III. Seria II. Nr. 5-6. Noembrie-Deceembrie 1973.

Curierul: Revistă legionară. Sibiu. An. II. Nr. 1.

Inainte: Ziar de luptă națională, An. IV. Nr. 4. 30. Ianuarie 1938, Arad. Director: Dr. Mihai Noveanu. Redactor responsabil: Ion Blăgăilă.

Pământul: Politic, social, literar. An. VII. Nr. 177. Călărăși, Director: Eugen Cialăc.

Acțiunea: Ziar independent. An. III. Nr. 25-26. 20. Ianuarie 1938. Rosiorii de Vede. Director: E. P. Petrescu.

Făt Frumos, revistă de literatură, artă, știință, viață socială. Cernăuți. An. XII, No. 9 - 12, Septembrie - Decembrie, 1937. Director: Leca Morariu. În cuprins: Leca Morariu, Octavia Lupu-Morariu, Corneliu Gheorghian, (un studiu cu referințe arădane despre pictorul bucovinean E. A. Bucevski), Adelina I. Cârdei, V. Loichița, Victor Morariu, † Pr. Constantin Morariu, Tiberiu Crudu, Av. C. Bălăcescu, Petru Iroaie, etc. Folclor, Cronici, Insemnări, Cărți, Polemici, etc.

SPOVEDANIE

Am ridicat, cindva, din vveri de stele
Troită pentru margini de lumină...
Vin, blinzi, oierii visurilor mele
La căpătiul Maicii și se'nchină.

Am poposit cu toții pe'nserat
Să dăltuim din stih troită nouă,
S'o frământăm cu minile amindouă
Și veacului s'o dăm de luminat.

Metanii joacă frunțile de stei
Și ochii dăltuiți din mir, duhovnic;
Pling suferinți și brațele, destoinic,
Ne cîntă slovă de psaltire pentru zei.

Acum, la veacul cel dintâi deschis
Cu brațe'n roua frunții de tămîie,
Slovar pentru destine să rămîie
Și cîtor peste rugile de vis,

Cel care drept, din fagi și stele,
Inchină-azur de iederă cuminte
Și care, mărturie 'n slove grele,
Predoslovind suspină jurăminte.

Am incrustat cuvinte pentru veac
Și slovă 'n grai rumin și semne
Ca peste vremi, urmași din neamul dac
Să aibe cronică să poată să le'nsemne.

C. PĂRLEA

trebuie să fie un teren de lucru, un loc unde se întrec între ele valorile creatoare și superioare ale plasticei românești, și pentru învingători, el trebuie să fie un loc de cinste și de recunoștință. Încopătorii să și facă întâi educația cum vor și unde vor, pe urmă să iasă în public. Iar bătrânii, cari se mărginesc și astăzi la o formulă tradițională și fixă, sunt incapabili. Arta evoluează cu artistul și societatea în care se creiază.

Educația publicului se face cu o artă pură și superioară. Educația publicului nu se face cu o artă degenerată cu o artă de târg, cu o artă ocazională. Dar publicul cumpără, căci nu știe ce cumpără. Publicul se lasă întotdeauna subjugat de aceia care-i flatează gusturile

neîntemeiate, care-i scuza excesele revoltante, care-i încurajează pretențiunile cele mai ridicule.

Arta este din toate timpurile. Generațiile care ne vor urma, trebuie să știe că noi am creat o artă. Pentru a vorbi despre ea, trebuie să cunoaștem viitorul, după cum pentru ca să cunoaștem pe aceea din zilele noastre, trebuie să ne cunoaștem și să ne educăm pe noi. Atunci vocea aceluia care va mai continua să ghideze acest public, va fi înecată de strigătele unui public educat, avid de curățenie și libertate, ridicat pe temelii noi, pe temelii vremurilor în care trăim. Arta are un principiu, care prin prin superioritatea lui o reînviează, chiar de a murit.

Puncte și linii

□ **D. Toma Vlădescu**, demnitar în noul guvern, are ca primă preocupare soarta tinerilor scriitori. E un gând de început de lucru bucuros pentru noi, când vedem murind pur și simplu de foame, pe cei care mai umblă în zgomotul zilei de azi după năluci și vise — atât de inutile pentru omul vremii. Sunt în așezămintele ce țin de cultură atâtea capete pătrate și frumos chelute, atâți îndepărtați de sufletul acestei mândre, dar triste țări — cari trebuiesc grabnic și irevocabil schimbați cu oameni, cari au în condeiele lor fășat de iarbă abia incolțită d'n omătul de argint. Căci e o crudă batjocură a vieții, ca acești ingeri să lucreze prin birouri mucedate de arsenale sau sub directa șefie a unui dobitoc de perceptor chiar cu opt clase trecute în particular.

Cunoaștem condeii d-lui Toma Vlădescu li știm aprehensiunile pentru poezie. Nu se putea să nu se gândească la lipsa de pâine a conștraților săi — cum noi nu putem crede că nu va izbândi. O modestă atragere de atenție credem totuși că n'ar fi de prisos: soluția să se întindă dela o margină la alta a țării. Să nu se oprească numai la cei din apropierea d-sale, din „Café de la paix“. Sunt în locurile de periferie scriitori cel puțin cu atâta mir ca ei.

Să i aibă în seamă și pe aceștia.

□ **Baudelaire** în maximele lui spune că nu cunoaște un sentiment mai turburător ca admirația. Cred că nu se poate numi om, cel care e lipsit de această calitate. Să nu apoteozezi și să nu-i ai de ingeri păzitori pe cei ce despacă destine și conduc pe oameni? E lipsă totală de suflet unde nu se găsește admirație. E materie amorfă acolo. E moarte.

□ **Cunoști** puterea de pătrundere a lucrurilor, subțimea sufletului unui om — după felul cum înțelege poezia. E un mod de a distinge aceasta, și just și valabil.

□ **Essenin**, huliganul tragic, a fost pentru multă lume dela noi izvor de poezie. N'aș putea spune că e vorba de o simplă imitație. Se găsește însă o congruență sufletească în versurile mai tinerilor: N. Crevedia, Virgil Carianopol și mai ales la Const. Virgil Gheorghiu.

□ **Volume noi de poezie** totuși se mai văd. În colecția „Abe-

cedar“ — „Soliloqu“ le regretatului George Boldea, sunt urmate de cartea de versuri „Anotimpuri“ a d-lui Emil Giurgiuca, poet ce conduce noua editură. Se mai anunță și alte volume ieșite din duhul revistei ce apărea la Brad. D. Șerban Bașcovici e în vitrine cu simplele și frumoasele d-sale „Destăinuiri“. D. Zaharia Stancu a scos la fundații catrele intitulate „Albe“. D. Șoara Maria Banuș, pe care o știm din Azi — a tipărit „Cartea Fetelor“. Originale notații și imagini. „Confidențele“ d-șoarei R. Iosif, sunt grațioase. D. George Lesnea din Iași după „Cântec deplin“ și „Traduceri din Esenin“ — ne face plăcerea să anunțe un nou volum „Galben din Soare“.

□ **Antologiile** de multe ori sunt tare nedrepte. O pildă care spune mult, e lipsa din culegerea de poezi tineri datorită d-lui Zaharia Stancu a poetului Georghinescu-Vania. E om de gust d. Stancu. Cum a putut atunci să publice ca poezi reprezentativi pe Sergiu Dan, Romulus Dianu, V. Munteanu, Eugen Ionescu, Narly și alții — lăsând pe din afară pe Gherghinescu Vania?

□ **Creangă**, șugubețul țaran dar și geniu din Humulești, își găsește tot mai mulți bibliofili. E cazul monografiilor semnate de d-nii Lu-

cian Predescu și Ioan Timiraș. Bine informate sau mai rău — aceste adu ceri aminte a marelui artist de limbă românească, sunt cu multă dragoste primite.

□ **Citiți**, vă rugăm, cursivele și foiletoanele d-lor Petronius și N. Mihăescu, precum și întreagă pagina a doua din ziarul „Viitorul“. Vă veți umple sufletul cu mireasma tare, de floare curată, a literii românești.

□ **D. D. Cuclin**, muzician prin chemare și înrudit cu slova aleasă — a tălmăcit pe limba engleză, armoniile lui Eminescu, ce nu vor cunoaște niciodată pieirea.

□ **Mi-au murit** se implinesc aproape doi ani, în București, prietenii de hoinăreală și vedenii, Bogdan Amaru și Nicolae Cristea. De cel dintâi m'am despărțit în satorul doctorului Simionescu. Poposise acolo, injunghiat de proprie mână. De sărăcie, de lipsă de înțelegere a oamenilor sau poate de crude îndoieli. Mi au rămas în a mintire, fața lui de ceară topită, privirea pierdută și un cuier cu pălărioara rotundă, de cabotin. Pe desenatorul Nicolae Cristea l-au dus înspre primăvară, din str. Tepeș Vodă. I se numărau abia douăzeci și șapte de primăveri.

Petre Pascu

Fantezii de sezon

Farmec și poezie de iarnă

Zăpada se cerne liniștită din văzduhul plumburiu, ca o revărsare fină de diamante, și se scutură peste buclele negre, șatene și blonde ca o pulbere argintie.

Și când zăpada se încheagă peste tot ca o convingere imutabilă, pentru cei mulți hărăziți ai sorții, iarna își îmbie întreg farmecul ei

Se încep plimbările în săniile, cari trec ca niște fantome, pe covorul alb de zăpadă, în sunetul veselilor zurgălăi, într'un amestec de viscol și viteză; iar gerul mângăie blând figurile delicate ale păpușilor mecanice și le pune trandafiri roșii pe marmora fină a obrazului. Urmează partidele de ski, savantele piruete pe suprafața înghețată a lacului. Vin ceaiurile dansante și... flir-

tante, și nebunele baluri de carnaval.. Acestea-s..; farmec.

*

Și apoi..

Când orașul îmbracă haina albă a cununiei, când din cerul plumburiu se desbrinde baletul fulgilor, când ninge alb încet, frumos, liniștit, — privește pe fereastra aburită a odăii încălzite la nunta veselă de zăpadă..

Ai dori atunci ca două mâni calde să îți treacă prin păr, un braț moale și înflorat să-ți înconjoare gâtul, și un căpșor încadrat de bucle negre să se lipsească de obrazul tău..

Aceasta-i.. poezie..

Coriolan Bărbat

Folklorul în regiunea Crișurilor

Nu există nici o ocazie pen tru care Românil să nu aibă versuri potrivite.

Nu există poezie poporană, care exprimă direct sentimentele poetului, să nu fie cântată, deoarece, dintre popoarele mijlocii, poporul românesc a fost ținut în întuneric mai mult; lui nu i-s-a îngăduit să se lumineze prin carte, așa că a putut învăța numai bucăți cântate și poezia s'a răspândit în mijlocul lui sub formă de cântece, pe meloii proprii potrivite cu sentimentul ce-l exprimă poezia cântată. Și sunt așa de variate melodiile unui cântec!

Iată câteva din cântecele pe cari le am auzit eu, în contactul zilnic cu poporul:

Nu știu mândro ce ți e ție
Că ești pre rea la mâine.
Te sm văzut trecând pe drum,
Fără să-mi vorbești nici cum,
Nici de bine, nici de rău
Par'că n'aș fi fost al tău.
Și mă faci să mor cu zile
Fără s'ai de mine știre.
Faci să mor să mă topesc
Când mi-e mai drag să trăiesc.
Dar las'lele dragă fată
Că ți-i căl și tu-odată.
Nu gândi că tu vei sta
Până i lumea tot așa;
Că-i lumea, lungă și lată
Și mi-aș găsi'n ea o fată,
Ba mai multe ași afla,
Una zău n'o pot uita;
N'o zău uit niei azi nici mâine
Nici când pune or lut pe mine,
Nici atunci nu te-oi uita
Că ți-a fost dulce gura.

Vai lelișo din Colești,
Că la buze dulce ești,

Că ți e gura ca zăharul
Cu e dată'n tot Ardealul.
Vai mândro b.zele tele,
Mult ași da să fie-a mele,
Că le o uns mâta cu miere
Să-mi pun capu după iele.
De nu's mândro de vândut,
Dă-mi le să le sărut.
N'avea bade nici o frică
Că eu știu că nu se strică.
Ori bădiță ai uitat,
Că și-aseară ți le-am dat.
Buzele și gura mea,
Sărută-le când ii vrea,
Vino astăzi, vino mâine
Și le-oi ține pentru tine.

Auzi feciori din lume,
Ce voi spune nu sunt glume:
Când voiți să vă'n surați
Să gândiți ce vă luați
Să nu faceți ca și mine
Să luați pe ori și cine.
Eu luai ca vai de mine,
Ce nu i trebui la mine.
Când o văd la foc cântând,
Par'car fi un lup urlând;
Când o văd în podu șurii
Gândesc că i mama pădurii;
Când o văd în conciu gol,
Fug vacile din ocol
Noaptea-mi pare că i momâie,
Cruce-mi fac și-aprind tămâie.

Ioan Ilina

O curiozitate folkloristică

Cercetând în vederea alcătuirii unei monografii a folklorului din județul Arad, cu egerile mai vechi de cântece populare, am găsit în revista „Șezătoa

rea, din Fălticeni vol. XII, din anul 1912, următoarea poezie:

Felțo de la Arad
M'ai făcut că sunt zăltat;
Zăltat sunt, ori cum oi u fi.
Eu ți-am spus că te-oi iubi
Și te oi iubi pui-a mea
Până mi-o pica steaua.
Ași veni seara la tine
Da vezi, puiculiță bine
Că în pace nu mă lasă
Ungurul cu ceafa groasă
Și cu fața uricioasă
Insă puico, m'oi căsni
Și cu băta l'oi lovi
Ș'apoi în pace om trăi.¹⁾

Poezia aceasta a fost auzită în com. Mavrodin jud. Teleorman și dată publicării de către un vechiu folklorist Mihail Adameșteanu. Păcat că dl Adameșteanu nu ne spune și din gura cui a auzit acest cântec. Se prea poate ca această poezie să fi fost adusă în părțile Teleormanului de către un refugiat ardelean, care s'a nșezat în părțile acelea. Faptul însă că acest cântec ascunde sub forma unei nemulțumiri din dragoste, dorința celor din vechiul regat de unire cu „puiculița“ de dincolo de Carpați în ciuda Ungurului cu fața uricioasă și ceafa groasă, îmi pare mai mult o lucrare de origine cărturărească. Cum n'am găsit încă până acum nici o variantă la această poezie, bănuiala mea pare să fie verosimilă. E interesant, însă, că autorul anonim, a luat Aradul, drept figura cea mai caracterizantă a Transilvaniei.

M. Olinescu

¹⁾ Dl M. Olinescu roagă pe toți cei cari cunosc această poezie, să-i trimită variantele ei, sau colecția, în care a mai fost publicată, fie pe adresa revistei, fie pe adresa: M. O. profesor Bucuroști. Aleia Frigul 14.

POLEMICI

Ritmul care începuse, re-partea de guvernării noastre, ori. — Decât că atâtea în-personală și stăruințe de ad-parator, pare să își fi rărit spre a putea să-i înțeleagă cercări eșuate în deceniile mirat ar consuma din partea svâcnirea dinamică, și, în nevoile românești și prea a din urmă, par să arate că inițiatorilor, chiar când el este scurt caz, se arată a fi prea proape spre a găsi totuși în nu inițiativele au lipsit, in-de obicei un produs perso-tr'un mediu unde mai lipsea nal și de tarabă, nu va pu-o conștiință activă, dina-tea trăi fără acea adeziune mică, singura care poate ve-imponderabilă de simpatie hicală spre deplină realizare și de suflu colectiv care con-strica unei cauze de așa mare inchinat obștei. un început onest. — Nu ar interes examinarea proble-Pentru asta ar trebui să mei și pe laturea cealaltă, ne dăm seama de funcția la extrema căreia stă cetito vitală a presei, pentru asta rul, pretențios, desabusat și ar trebui să realizăm o con-știință colectivă mai dem-solicitat de produsele mino-știință colectivă mai dem-nă, din care ziarul să răsară rite, care, și el face prea puțin, nă, din care ziarul să răsară fică o oglindă fidelă a vieții nitații, și a năzuințelor co-lui de toate zilele. — Căci lective, din aceste deșerturi ziarul, oricâtă contribuție de suflet și pământ românesc.

NOTE

Un congres cultural, cel dintâi eveniment de acest fel întâmplat pe locurile noastre în ultimele decenii, a dat aci la Arad un exemplu de ce poate și trebuie să facă inițiativa câtorva buni peste nepăsarea și indiferența inconjurătoare.

Prin seria de probleme grave pe care și le-a pus mănunchiul de oameni, cari au înfățișat în cele două ședințe dela 30 Ianuarie, complexul întreg de întrebări cari așteaptă deslegarea faptei, inițiativa Federației Societăților Culturale din Arad, de sub președinția dlui dr. Iustin Marșieu a pus început unui drum de făcut în istoria culturală a ținutului arădan.

Raporturile prezentate de P. C. S. Păr. Dr. G. Ciuhăndu și dnii Ascaniu Crișan dr. Radu Cornel, Al. Constantinescu, dr. Nichi Lazăr, dr. Caius Lepa au prefătat o epocă de realizări, care suntem sigur va urma fără întârziere. În acest sens trebuie să înțelegem cuvintele pe cari P. Sf. Sa, Dr. Andrei Magieru, le a rostit la deschiderea congresului:

„Intrunirea noastră, în numele culturii naționale, în vremuri de sbucium, e porumbița cu ramura verde de maslin; o floare a păcii, ce încântă cu parfumul ei pe ceice se știu înfrăți deasupra mizeriilor mărunte; un pisc de munte, din a cărui înălțime privind cele de jos, crăpăturile văilor dispar și zărea se întinde netedă; un popas sufletesc de descățire a frunților și de înseninare a gândului; un altar de înfrățire a sufletelor.

Când inaugurăm o tradiție, prin acest Congres Cultural, mie mi se pare că Aradul românesc se întoarce la un altar părăsit.

După o lungă absență dela un ideal mareț, — întocmai ca copiii cari se revăd la mormântul unui părinte comun, — Aradul românesc național și cultural de dinaintea

de războiu, purtătorul de făclie de odinioară, se regăsește după timp de o generație.

Dumnezeu, care conduce pașii popoarelor, ca și pe cei ai indivizilor, să dea ca această solidarizare a noastră de astăzi, în gând, să fie preludivul solidarizării noastre de mâine la fapta românească, ce de mult ne așteaptă și dânsa la altarul ei.”

Și, intradevăr, dela problema supremației culturii românești, a artei, a presei, a monografiilor, a așezămintelor culturale existente, a muzeelor, teatrului, până la mijloacele de a înfăptui practic deziderate vechi, totul a fost prezentat, disecat și supus opiniei publice, tot atâtea ostroave de luminoase năzuinți, unde pot ancora în solidaritate și devotament, energiile creatoare și dornice de muncă, ale regiunii.

Gustav Augustini, ziarist slovac, căzut jertfă în lupta de desrobire a neamului românesc, căruia i'a dat cea mai bună parte a sufletului

său generos, a primit ofranda reparatoare a recunoștinței prin gestul societății culturale Astra, care în ziua de 23 Ianuarie, odată cu sfințirea monumentului dela mormântul din cimitirul Pomenirea, a ținut să comemoreze figura nobilă a omului de ideal și sacrificiu.

În cadrul serbărilor, a vorbit, la Palatul Cultural Dl Sever Bocu despre „Ziaristica ardeleană dinaintea de sărbători”.

În vremea unor preocupări de nevoi imediate, cum șade bine unei epoci mărunte, scriem bucuroși despre manifestațiunile cari închid în ele un sămbure de idealism ce se cere salvat dintr'un naufragiu violent al civilizației, spre a fi păstrat altor vremi. — Deaceia, activitatea, sistematică, stăruitoare și interesantă a Societății pentru protecția naturii din Bănat, condusă inimos de un comitet, care pune contribuție și experiență prețioasă, caută să fie relevată. Ea s'a făcut prezentă în atenția opiniei publice cu ocazia recentului con-

gres anual ținut la Timișoara. — Când țelurile acestei înjghebări, întru descoperirea, conservarea și sporirea frumuseților din pământul românesc vor căpăta curs de circulație liberă în conștiința publică acesta se va îmbogăți cu o preocupare care la alte popoare, de veche civilizație, constituie un izvor de nobile inițiative și prețioase realizări.

Problema teatrului se agită din nou în cercurile oficiale din Capitală, punându-se în discuție reînființarea teatrelor din Craiova, Cernăuți și Chișinău. — Se reia astfel ideea în forma veche, fără să i se dea corectivul experienței și fără să se caute adoptarea ei la realități și pe alțe linii: aici la hotar bunăoară, unde se desfășoară, acum intrând în al treilea an, o intensă mișcare pentru a afirma o voință colectivă de a-și impune o asemenea instituție.

Este, se pare, o fatalitate, ca regiunea noastră, pământ de dureri românești, să cadă în atara orbitei de preocupări de sus, și să iși dea din inițiative și conștiințe proprii realizările ce i lipsesc. — Poate să fie și acesta un bine: energiile locale capătă în acest abandon prelungit și făcut lege, un stimulent mai mult de a se a-gaja în luptă și strădăniți, creîndu și în acest chip o ambianță a locului mai durabilă și mai de calitate, decât ar putea, se pare, realiza un ordin venit de aiurea care cum arată exemplele rămâne pe un temel și bred, în care dacă nu se pune inimă, nu poate încapa nici vitalitate. — Numai dacă s'ar găsi astfel de inițiative, măcar căși beneficiari își găsește orice regim în orice împrejurări într'o țară cu belșug de ambiții și săracă în vreri de bine.

În cursul stagiunii Teatrului Românesc Arad-Timișoara, vor avea loc următoarele spectacole organizate de către Comitetele de Patronaj din cele două orașe:

2 Februarie Arad
3 Februarie Timișoara
8 Februarie Arad
10 Februarie Timișoara

15 Februarie Arad
16 Februarie Timișoara
22 Februarie Arad

La Timișoara Opera va da 6 spectacole între 23-28 Februarie.

28 Februarie Arad
1 Martie Timișoara

4 Martie Arad
5 Martie Timișoara
8 Martie Arad
10 Martie Timișoara
15 Martie Arad
16 Martie Timișoara
30 Martie Timișoara
31 Martie Arad

Angajarea altor spectacole este în curs de tratative cu Teatrul Național din București, Cluj, Iași și Opera din Cluj.

Punctul negru, comedie în 3 acte cu ansablul Teatrului Naț. din Cluj.

Stăpâna din La Paz, piesă în 3 acte cu Dna Lucia Sturza, Tony Bulandra și restul ansamb. dela Teatrul Reg. Maria.

Cadavrul viu de L. Tolstoj, cu Ion Manolescu Teatrul Ligii Culturale.

Mănon, operă în 3 acte de Massenet cu Opera Română din Cluj.

Pădurea Spânzuraților, cu G. Calboreanu și ansablul Teatrului Național din București.

Necunoscuta, cu ansablul Teatrului Național din Cluj.

Actrița, cu Maria Voiculescu și Teatrul Național București.

Gândul, cu G. Störin și ansablul Teatrului Regina Maria.

Don Carlos de Schiller cu ansablul Teatrului Național din Cluj.

